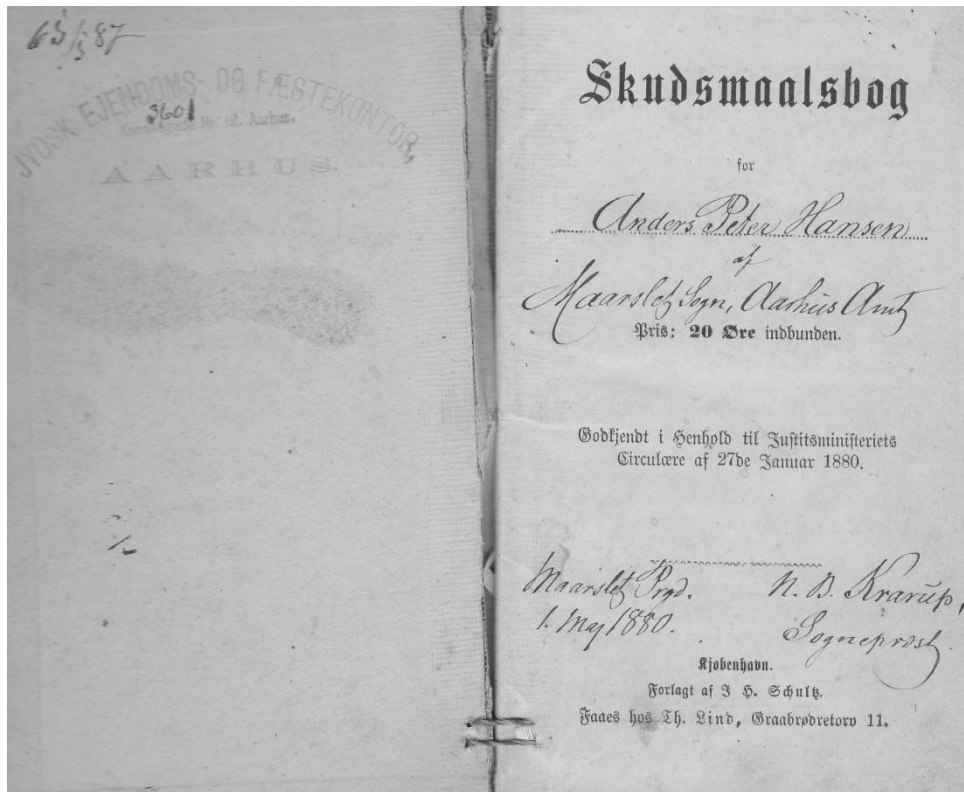

Skudsmålsbøger

Med Forordning om Skudsmålbøgers Indførelse for Tjenestetyender af 5. september 1832 blev det bestemt, at alle tjenestefolk skulle have en skudsmålsbog. Det var en lille fortrykt bog, hvori mange forskellige attester kunne indføres.

Første indførelse var ofte konfirmationsattesten. Derefter kunne der komme vaccinationsattester, påtegning ved flytning til et andet sogn og vidnesbyrd fra præsten.

Ved flytning fra et sogn til et andet skulle skudsmålsbogen forelægges for sognepræsten i begge sogne. Han påtegnede den og førte flytningen ind i kirkebogen i til- og afgangslisterne. Efter 1873 overgik denne funktion til sognefogeden hhv. byfogeden, der førte flytningen ind i tyendeprotokollen.

Loven krævede, at alle der søgte arbejde udenfor deres fødesogn, skulle have en skudsmålsbog. En person, der mistede sin skudsmålsbog, kunne derfor straffes for det. Under en ansættelse blev skudsmålsbogen opbevaret af husbonden. Dermed var det umuligt for den ansatte at forlade pladsen i utide.

I 1867 blev det forbudt for husbonden at skrive andet end tjenestetidens varighed i skudsmålsbogen. Ordningen med skudsmålsbøger blev ophævet i 1921. Samtidig blev husbondens revselsesret ophævet.

I dag bruges ordet skudsmål som et udtryk for en slags anbefaling eller bedømmelse af en person. Men man måtte altså netop ikke skrive anbefalinger eller kritik i bogen.

Bogen var også et middel til forhindre "at man løb af pladsen" – for husbonden havde jo bogen, og man var ilde stedt uden en skudsmålsbog.

Wikipedia

Med *Forordning om Skudsmaalbøgers Indførelse for Tjenestetjyender* af 5. september 1832 blev det bestemt, at alle tjenestefolk skulle have en **skudsmålsbog**. Det var en lille fortrykt bog, hvori mange forskellige **attester** kunne indføres.

Første indførelse var ofte **konfirmationsattesten**. Derefter kunne der komme **vaccinationsattester**, påtegning ved flytning til et andet **sogn** og vidnesbyrd fra **præsten**.

Ved flytning fra et sogn til et andet skulle skudsmålsbogen forelægges for **sognepræsten** i begge sogne. Han påtegnede den og førte flytningen ind i **kirkebogen** i til- og afgangslisterne. Efter 1873 overgik denne funktion til **sognefogeden** hhv. **byfogeden**, der førte flytningen ind i **tyendeprotokollen**.

Loven krævede, at alle der søgte arbejde udenfor deres fødesogn, skulle have en skudsmålsbog. En person, der mistede sin skudsmålsbog, kunne derfor straffes for det. Under en ansættelse blev skudsmålsbogen opbevaret af husbonden. Dermed var det umuligt for den ansatte at forlade pladsen i utide.

I 1867 blev det forbudt for husbonden at skrive andet end tjenestetidens varighed i skudsmålsbogen. Ordningen med skudsmålsbøger blev ophævet i 1921. Samtidig blev husbondens **revselsesret** ophævet.

Ordbog:

skudsmålsbog, kontrolbog, som det 1833-1921 i Danmark var pålagt **tyende** at forevise ved pladsskifte. Personer, der skulle rejse til fx et andet sogn, skulle tidligere medbringe løse, stemplede papirer, men herfra kunne man let fjerne en ufordelagtig bedømmelse (*skudsmål*). Samlet i skudsmålsbogen stod oplysninger om fødsel, forældre, dåb, skolegang, konfirmation og derefter påtegninger af arbejdsgivere. I 1867 blev det forbudt at skrive egentlige skudsmål om opførelse og evner, men bogen ændrede ikke navn. Da der kun måtte anføres tjenestetid og -sted, blev det almindeligt at skrive anbefalinger ved siden af. I skudsmålsbogens sidste år var den i miskredit og blev sjældent anvendt, bl.a. fordi af- og tilgang ved pladser i byer skulle meldes til politiet og dér indføres i bogen.

Uddrag

af
Lovbestemmelserne om Skudsmålsbøger

§ 1.

Ethvert Tyende bør være forsynet med en Skudsmaalbog. Forinden en saadan Bog maa bruges, forsynes den i Kjøbenhavn og de øvrige Kjøbstæder med Politivrighedens, men paa Landet med Sognepræstens Segl, der fæstes paa den Lidse, der er dragen gjennem Bogen. Den, der ikke allerede ved Udgangen af Skolen er forsynet med Skudsmålsbog, men ellers skal anskaffe en saadan, bør, forinden Bogen forsynes med Seegl og Titel, forevise de fornævnte Embedsmænd Døbeattest og andre Beviser, hvorefter det Fornødne indføres i Bogen.

§ 2.

Naar en Skudsmålsbog er fuldskreven, og en ny derefter anskaffes, bør den ældre fremdeles tilligemed den nye bevares af Tyendet.

§ 3.

Forkommer en Skudsmålsbog, skal Tyendet under Bøder af indtil 5 Rdl. ufortøvet anmelde det for Politiet, som derpaa har at undersøge, hvorledes Bogen er forkommen. Er dette skeet forsættligen af Tyendet, bør det bøde fra 5 til 20 Rdl. Derhos bør Tyendet anskaffe sig en ny Skudsmaalbog, hvilken i dette Tilfælde saavel paa Landet som i Kjøbstæderne udleveres af Politivrigheden. Denne Skudsmaalbog bør paa Landet inden 4 Dage forevises Sognepræsten under Bøder af indtil 10 Rdl.

§ 4.

Enhver Huusbond, som fæster et Tyende, er berettiget til at anføre i dets Skudsmaalsbog, fra og til hvilken Tid det er antaget i Tjeneste og for hvilken Løn.

§ 5.

Enhver Huusbond skal, forinden et Tyende forlader hans Tjeneste, indføre i dets Skudsmaalsbog, fra og til hvilken Tid Tyendet har tjent ham, samt i hvilken Egenskab.

Det beroer paa Huusbonden, om han vil tilføie noget Vidnesbyrd on Tyendets Forhold i Tjenestetiden.

Den Husbond, som mod bedre Vidende giver Tyendet et fordelagtigt Skudsmaal, hvorved tredie Mand kan skuffes, skal ifølge Lovgivningens almindelige Grundsætninger staae den Skadelidende til Ansvar, og kan efter Omstændighederne dømmes i Bøder indtil 20 Rdl.

Giver Huusbonden i Skudsmaalsbogen Tyender et ufordelagtigt Vidnesbyrd, som kan være det hinderligt i at faae nye Tjenester, og han ikke kan tilveiebringesaadanne Oplysninger, som give antagelig Formodning for, at han har havt tilstrækkelig Grund hertil, skal han erstatte Tyendet den foraarsagede Skade og ansees med Straf, der bestemmes, hvis fornærmelige Beskyldninger ere fremførte, efter Lovene om Fornærmelder i Ord, og ellers til Bøder af Beløb indtil 20 Rdl.

§ 6.

Enhver, der ankommer til Kjøbenhavn eller en anden Kjøbstad, for sammesteds at tage Tjeneste som Tyende, eller paa Landet tager saadan Tjeneste i et Pastorat, hvori han eller hun ikke hidtil har opholdt sig, skal anmelden det i Kjøbstaden for Politivrigheden og paa Landet for Sognepræsten, og af samme lade sin Skudsmaalsbog paategne. I disse Tilfælde bør saadan Anmeldelse ogsaa skee af den Huusbond, der tager Tyendet i Tjeneste. Anmeldelserne bør skee i Kjøbstæderne inden 24 timer, og paa Landet inden 4 Dage efter Ankomsten.

Ligeledes skal Enhver, der forlader den Kjøbstad eller det Pastorat paa Landet, hvor han eller hun hidtil har tjent som Tyende, forinden Afrejsen anmelden dette for fornævnte Embedsmand, der da har at indtegne i Skudsmaalsbogen, at Anmeldelse er skeet, men iøvrigt Intet om Tyendets Forhold.

Endelig bør i Kjøbenhavn Anmeldelse til Politiet saavel af Huusbond som af Tyendet og Anmærkning om Anmeldelsen i Skudsmaalsbogen ogsaa ellers skee, hver Gang et Tyende forlader eller tiltræder en Tjeneste, hvilken Anmeldelse bør foregaae inden 24 Timer derefter.

§ 7.

Det Tyende, som ikke er forsynet med Skudsmaalsbog, eller forsømmer i rette Tid, at gøre nogen af de i §6 befalede Anmeldelser og derom at erholde Paategning i Skudsmaalsbogen, eller ikke lader denne, overeensstemmende med §5, paategne af den Huusbond, hvis Tjeneste det forlader, bør bøde fra 1 til 10 Rdl.

§ 8.

Forsømmer Huusbonden at give den i §5 befalede Paategning i det Tyendes Skudsmaalsbog, der forlader hans Tjeneste, eller at gøre den ham efter §6 paaliggende Anmeldelse, bør han bøde fra 1 til 10 Rdl.

§ 9.

Den, som udriver Blade af sin Skudsmaalsbog eller forsætlig gør Noget i samme ulæseligt, bør bøde fra 5 til 10 Rdl. eller straffes med simpelt Fængsel i indtil 8 Dage eller Fængsel paa Vand og Brød i indtil 3 Dage.

Hvo som forfalsker en Skudsmaalsbog, straffes straffes efter de derom gældende

Lovbestemmelser.